

Lluvia (regen)

Aan Frans Udo, pelgrim voor altijd

Tweede, herziene druk 2012

Colofon

Te voet naar Santiago de Compostela – de kustroute is een uitgave van:

© Uitgeverij Elmar B.V., Rijswijk – 2010

Oorspronkelijke titel: *El Camino de Santiago del Norte*

Oorspronkelijke uitgave: Santillana Ediciones Generales, S.L.

Tekst en fotografie: Paco Nadal

Illustraties: Fernando de Santiago

Kaarten: Bernard Datcharry en

Valeria H. Mardones

Nederlandse vertaling: Marjan Blümer

Omslagontwerp: Wil Immink

Opmaak: Kees van Bommel

ISBN: 978 90389 21686

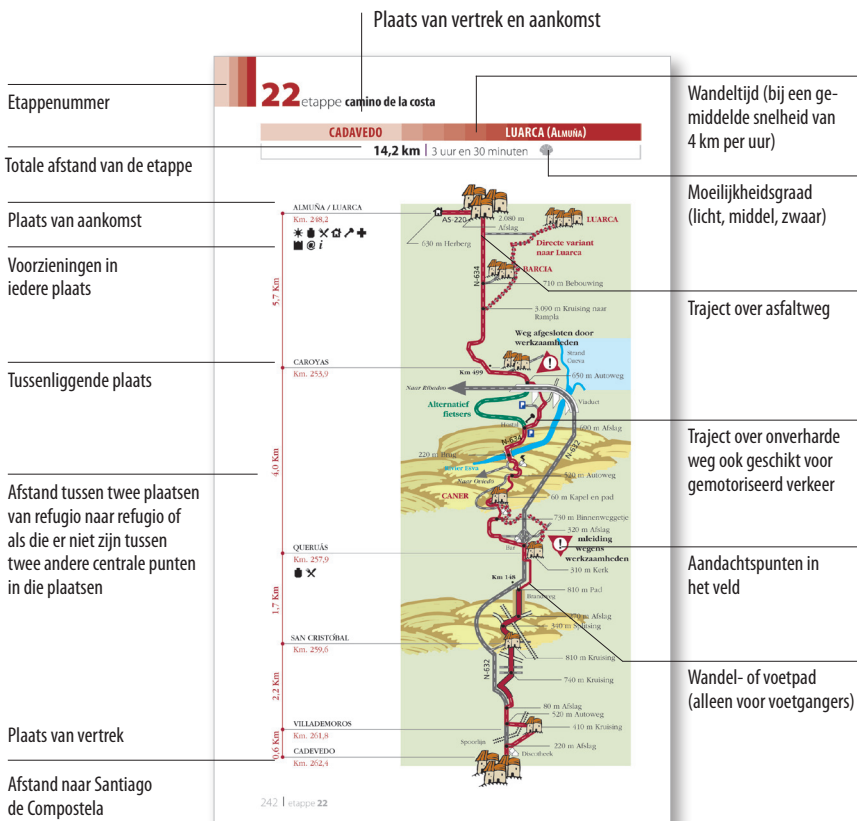
Inhoud

Gebruiksaanwijzing bij de gids	6-7
Een echte natuurroute	8-9
Overzichtskaart van de Camino	10-11
Voorbereiding	12-13
Een stukje geschiedenis	14-17
Kunst langs de Camino	18-19
Uitrusting	20
De ongemakken van de pelgrim	21
Etappe 1:	
Van Irún naar San Sebastián/ Donostia	22-27
Donostia-San Sebastián	28-29
Etappe 2:	
Van San Sebastián/Donostia naar Zarautz	30-35
Etappe 3:	
Van Zarautz naar Deba	36-41
Etappe 4:	
Van Deba naar Zenarruza	42-47
Etappe 5:	
Van Zenarruza naar Gernika	48-51
Etappe 6:	
Van Gernika naar Lezama	52-55
Etappe 7:	
Van Lezama naar Bilbao	56-59
Bilbao	60-61
Etappe 8:	
Van Bilbao naar Portugalete	62-67
Etappe 9:	
Van Portugalete naar Castro-Urdiales	68-73
Etappe 10:	
Van Castro-Urdiales naar Laredo	74-79
Etappe 11:	
Van Laredo naar Santander	80-87
Santander	88-89
Etappe 12:	
Van Santander naar Polanco	90-95
Etappe 13:	
Van Polanco naar Cóbreces	96-101
Etappe 14:	
Van Cóbreces naar Colombres	102-109
Etappe 15:	
Van Colombres naar Llanes	110-115

Etappe 16:	Van Llanes naar Ribadesella	116-121	Etappe 32:	Van Pedrouzo naar Santiago de Compostela	208-211
Etappe 17:	Van Ribadesella naar Sebrayo	122-127		Santiago de Compostela	212-215
Etappe 18:	Van Sebrayo naar La Vega de Sariego	128-133	DE CAMINO DE LA COSTA		
Etappe 19:	Van La Vega de Sariego naar Oviedo	134-139	Etappe 18:	Van Sebrayo naar Gijón	218-223
	Oviedo	140-141		Gijón	224-225
Etappe 20:	Van Oviedo naar Grado (San Juan de Villapañada)	142-147	Etappe 19:	Van Gijón naar Avilés	226-229
Etappe 21:	Van Grado (San Juan de Villapañada) naar Salas	148-153		Avilés	230-231
Etappe 22:	Van Salas naar Tineo	154-159	Etappe 20:	Van Avilés naar Soto de Luiña	232-237
Etappe 23:	Van Tineo naar Pola de Allande (Peñaseita)	160-167	Etappe 21:	Van Soto de Luiña naar Cadavedo	238-241
Etappe 24:	Van Pola de Allande (Peñaseita) naar La Mesa	168-173	Etappe 22:	Van Cadavedo naar Luarca (Almuña)	242-245
Etappe 25:	Van La Mesa naar Grandas de Salime	174-177	Etappe 23:	Van Luarca (Almuña) naar La Caridad	246-251
Etappe 26:	Van Grandas de Salime naar A Fonsagrada (Padrón)	178-183	Etappe 24:	Van La Caridad naar Ribadeo	252-257
Etappe 27:	Van A Fonsagrada (Padrón) naar Cádavo Baleira	184-187	Etappe 25:	Van Ribadeo naar Lourenzá	258-261
Etappe 28:	Van Cádavo Baleira naar Lugo	188-191	Etappe 26:	Van Lourenzá naar Gontán	262-267
	Lugo	192-193	Etappe 27:	Van Gontán naar Vilalba	268-271
Etappe 29:	Van Lugo naar San Román da Retorta	194-197	Etappe 28:	Van Vilalba naar Baamonde	272-275
Etappe 30:	Van San Román da Retorta naar Melide	198-201	Etappe 29:	Van Baamonde naar Sobrado dos Monxes	276-281
Etappe 31:	Van Melide naar Pedrouzo	202-207	Etappe 30:	Van Sobrado dos Monxes naar Arzúa	282-287
			Bijlage:	Naar Finisterra	288-293
			Register		294-301
			Notities		302-304

Gebruiksaanwijzing bij de gids

Deze gids is speciaal ontworpen om het u zo gemakkelijk mogelijk te maken uw pelgrimstocht via de Camino del Norte te volbrengen, of het nu te voet is of op de fiets. De Jacobsroute of Camino is gemarkeerd met gele pijlen en stenen paaltjes. De regelmaat daarvan kan per provincie verschillen. Daarom is er extra aandacht besteed aan de nauwkeurigheid van de kaarten die bij iedere etappe bijgevoegd zijn. Daarbij vindt u ook hoogteprofielen zodat u zich van tevoren op de hoogte kunt stellen van de niveaureschillen in elke etappe. Het is daarom niet nodig om de route tot in detail te beschrijven. Alle ruimte wordt gebruikt om de lezer bijzonderheden, verhalen, opvallende zaken en praktische informatie te geven over de plaatsen die hij bezoekt. De gids begint met het hoofdstuk "De Camino del Norte: een echte natuurroute" waarin de reiziger fysiek en emotioneel een idee krijgt van de weg die hij gaat volgen.

Provincie waar de etappe doorheen loopt

Samenvatting van de etappe

VOOR EEUWIG AAN DE KUST Asturië

voor eeuwig aan de kust
Asturië
Foto: J. L. Rodríguez / Contraste
244 | 245

Daarna volgt een *overzichtskaart* van de Camino zodat u kunt zien waar de route loopt. De praktische hoofdstukken *Vorbereiding* en *Uitrusting* geven belangrijke informatie over deze vaak onbeduidende details waarvan echter het welslagen of juist de slechte afloop van de reis kan afhangen. Omdat deze route niet alleen maar een langeafstandspad is zijn we van mening dat de hoofdstukken over *Geschiedenis* en *Kunst* van groot belang zijn om u bewust te worden van de betekenis van de Jacobsroute voor de ontwikkeling van Europa. Wie deze inleidende hoofdstukken gelezen heeft is klaar om op weg te gaan. De Camino is verdeeld in 32 etappes – en twee alternatieve tracés – van Irún naar Santiago. Elke etappe bestaat uit een routebeschrijving, praktische informatie (van herbergen tot eetgelegenheden), het aantal kilometers, het bij benadering te lopen aantal uren en de moeilijkheidsgraad.

Praktische informatie over deze plaats

Hoogteprofiel en de plaatsen langs de route

Afgelegde afstand vanaf het begin van die dag

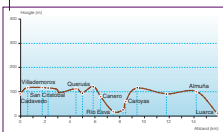
Plaats

Albergue en ander onderdak

Nummer en kleur van het hoofdstuk

Een van de vele steentjes van de rivier de Esla

CADAVEDO

Vanaf de herberg loopt u terug naar de N-632 die u naar links opgaat in richting van Villademoros.

Kiŕfen bij Cadavedo

VILLADEMOROS

Geen voorzieningen maar wel een mooie toren uit de late Middeleeuwen en een kapel die de moeite waard is om er even een kijkje in te nemen.

SAN CRISTÓBAL

Ook hier geen voorzieningen. Aan het eind van het dorp volgt u een onverharde weg omlaag over een beek. Daarna komt er een Y-splijting bij een dennenbos. De juiste richting vindt u op de grond in de vorm van een stenen pijl, u moet naar links.

QUERÚAS

De nieuwe autoweg spoort hier weer roet in het eten. Het is het beste om rechtdoor te lopen en het hele dorp te doorcrossen over de rijksweg. Aan het eind volgt u de gele pijlen in plaats van de caminopijlges die u een noodloze omweg laten maken.

➔ ONDERDAK

Hotel Casos (tel. 985 47 30 30), het staat tussen Querúas en Caspas, na de brug over de rivier Esla.

PRACTISCHE INFORMATIE

BOODSCHAPPEN

In het centrum van het dorp is een supermarkt.

ETEN EN DRINKEN

Restoran *Casa Amparo*, aan de andere kant van de dorpweg.

244 | etappe 22

CAROYAS

Een gehucht waar u over de rijksweg doorheen loopt. Bij kilometerpaal 500 kunt u weer kiezen. Als u **rechtstreeks naar de herberg** wilt loopt u nog 2,5 km rechtdoor over de N-632 tot aan hotel Zabala, daar gaat u linksaf over de weg naar **Paredes**. Als u naar Luarca wilt lopen volgt u de bewegwijzering naar rechts, via La Rambla.

LUARCA / ALMUÑA

De hoofdplaats van de gemeente **Vaddeís** ligt op 1,7 kilometer van de herberg. Het is een van de belangrijkste historische havens in het westen van Asturië. Van de oude plaats zijn nog stadsdelen bewaard gebleven waar u de Middeleeuwen nog kunt proeven, zoals het voorbeeld van de **Pescadería** (visafslag). De moderne pelgrimskerk komt nog steeds de zaad binnen door de **puerta de la Villa**, die de toegangspoort was tot de 19e eeuw. De **kerk van Santa Eulalia** kwam al voor in documenten uit 912 toen de historische koning Furela II aan de macht was. Tegenvoer de kerk stond een pelgrimshospitium dat perfect beschreven werd door de Franse pelgrim Manier die op 12 november 1726 in zijn dagboek noteerde dat er acht bedden waren. Kaap **La Adajaya** sluit de oostelijke flank van de baai af met op de top de **kapel van de Virgen Blanca** en het beoemde **kerkhof** waar het volk staat met prachtige monументische grafzerken. Het pelgrimswater **Seveno Ochoa**, die in 1905 in Luarca geboren werd ligt hier ook begraven.

➔ ALBERGUE

Staat aan de kloster op 7 km van Luarca. Het is het blauwe gebouw aan de linkskant van de weg naar Paredes. Er zijn 16 plaatsen, toiletten en warm water. De postafstand Casapalos komt iedere dag de deur open doen.

➔ ANDER ONDERDAK

Hotel **Rei** (tel. 985 47 31 40), tweepersoonskamer € 45. Hotel **La Calma** (tel. 985 44 02 78), tweepersoonskamer € 45. Buiten het hoogzeizoen krijgen pelgrims kamring **Casa Alcaí** (tel. 985 64 01 42), naast de herberg tweepersoonskamer € 40-50, het verblijf.

De Cantabrische zee gezien vanuit Caroyas.

PRACTISCHE INFORMATIE

BOODSCHAPPEN

Allerte winkels in Luarca, maar niets in de buurt van de herberg.

ETEN EN DRINKEN

Het dorp bij de herberg is **Hotel El Redondel** (tel. 985 64 02 33) op een kilometer van de herberg en het hoogste van de 10-11 en de 16-18, menu € 9, genieten op zaterdag op zondag. Aan dezelfde weg staat ook restaurant **Tia Maria**. In Luarca vindt u een groot aanbod rond de haven.

INFORMATIE

VVV Luarca, calle Gómez 11, achter het gemeentehuis, tel. 985 64 00 03.

OPENINGSTIJDEN BEGRIJFP-LAATS

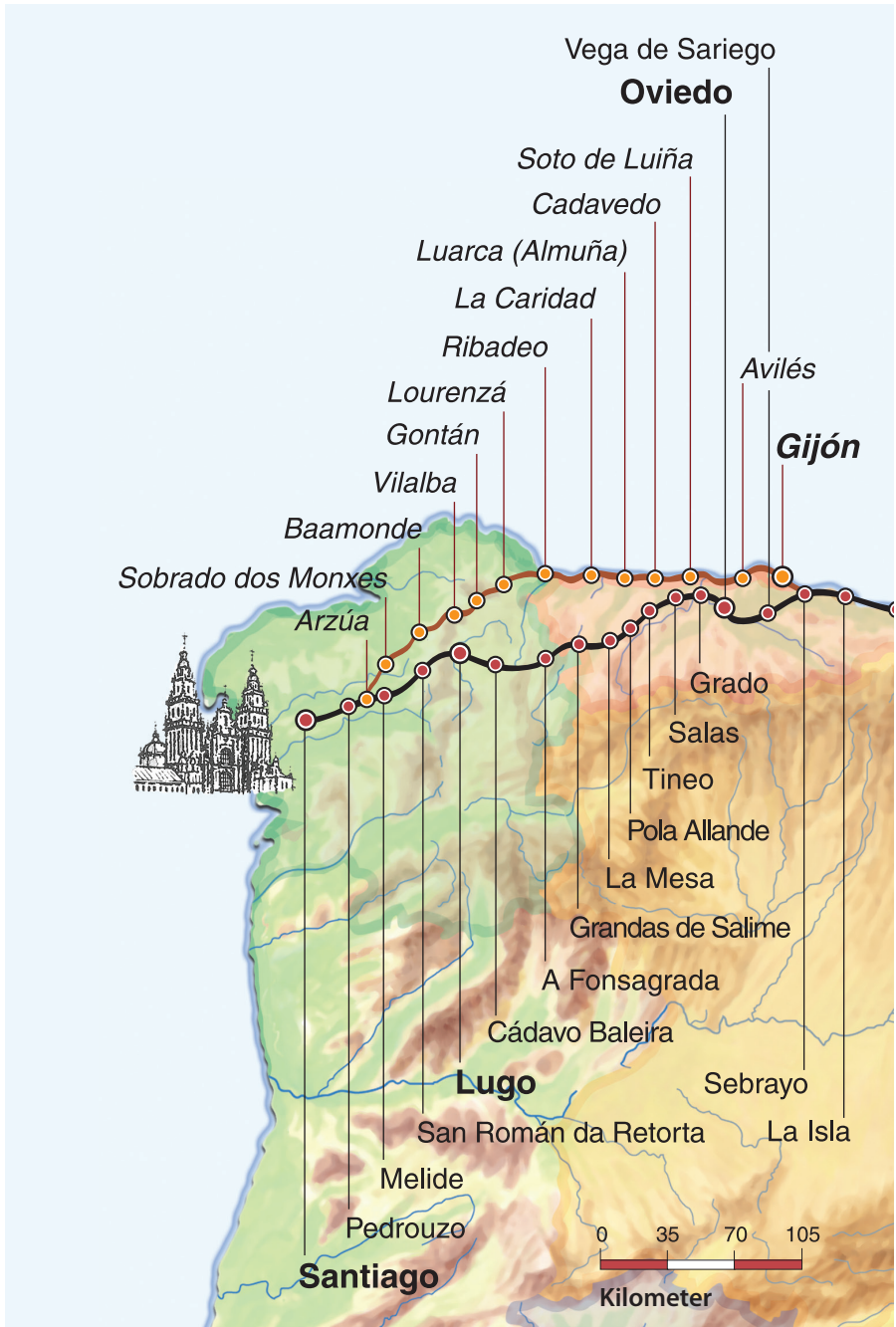
Hierlijk van 9:00 tot 19:00. Toegang vrij.

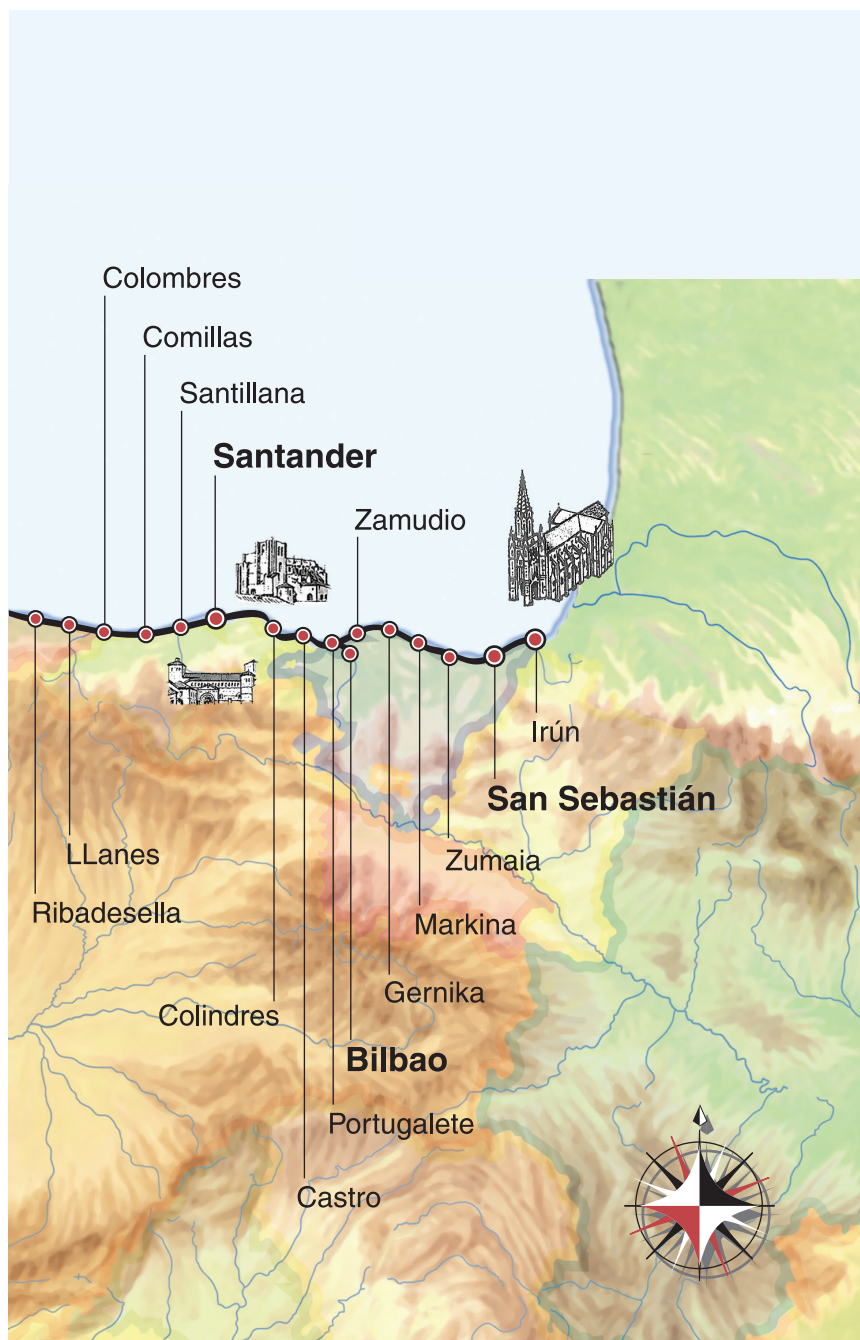
Links: Luarca
Onder: Herberg van Almuña

etappe 22 | 245

Overzichtskaart van de **Camino**

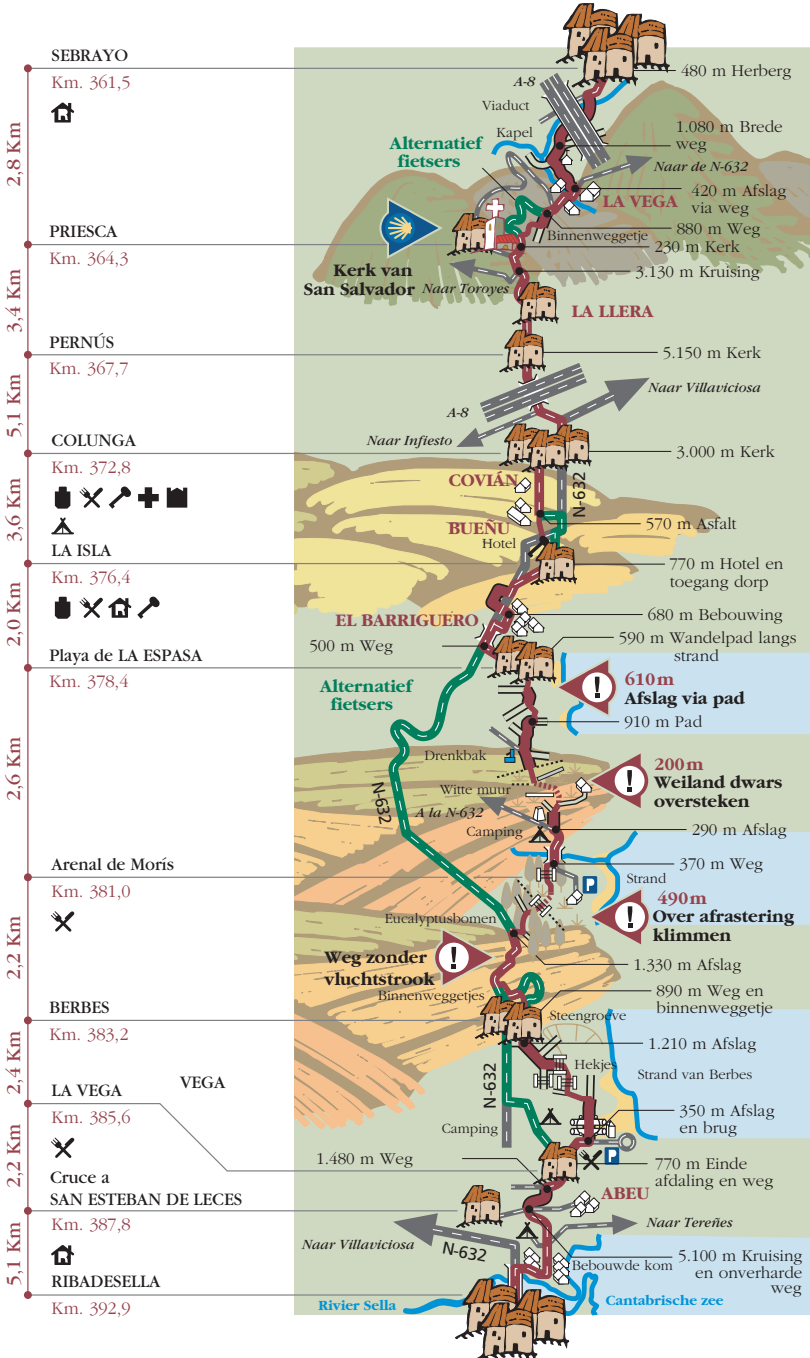

17 etappe

RIBADESELLA

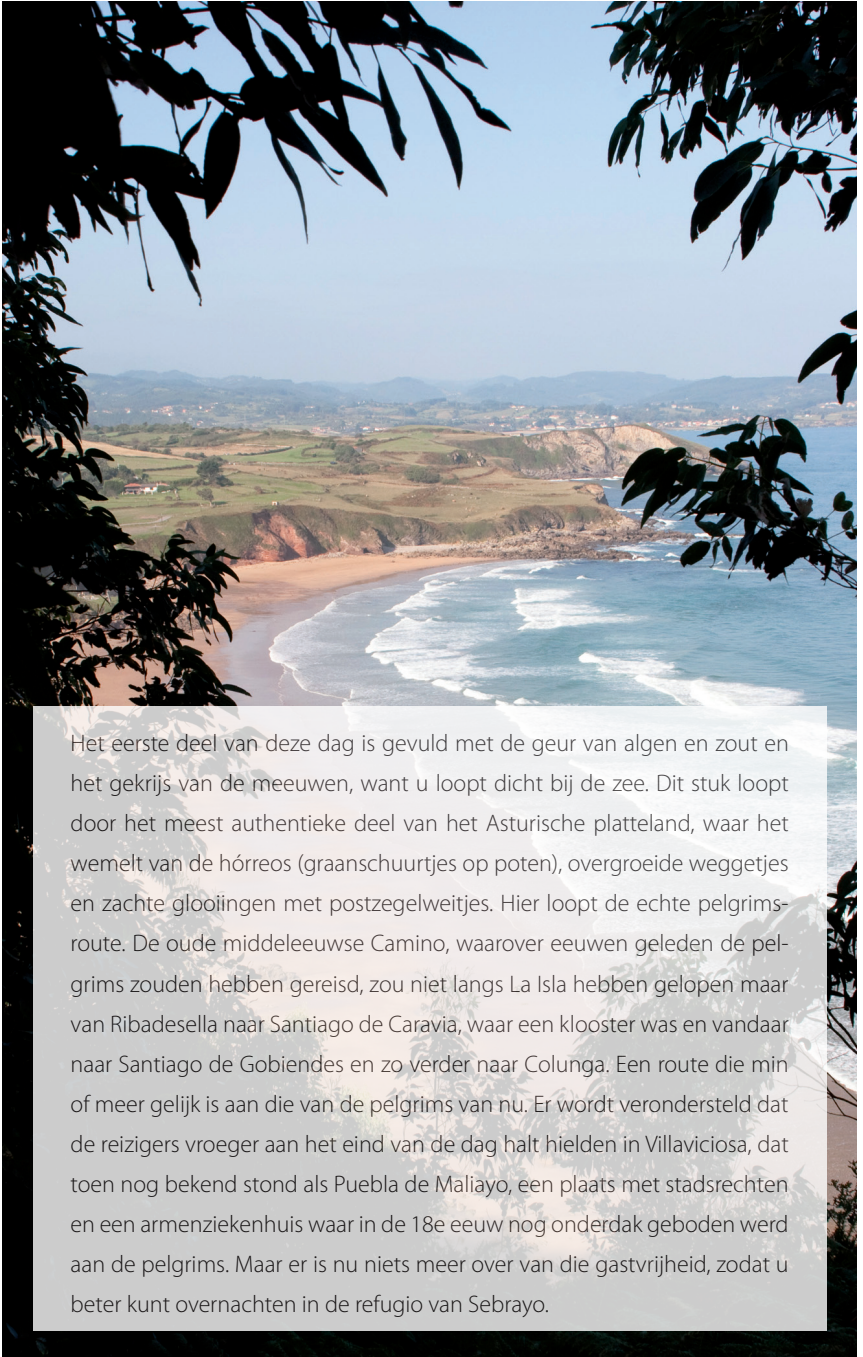
SEBRAYO

31,4 km | 8 uur

DICHT BIJ DE ZEE

Asturië

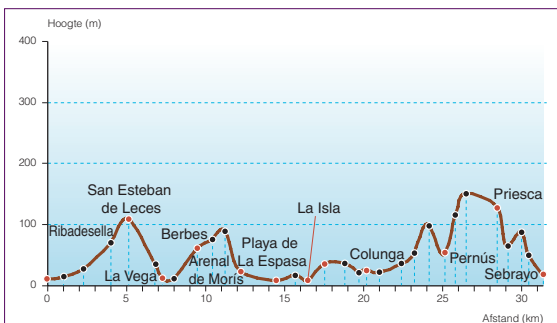

Het eerste deel van deze dag is gevuld met de geur van algen en zout en het gekrijs van de meeuwen, want u loopt dicht bij de zee. Dit stuk loopt door het meest authentieke deel van het Asturische platteland, waar het wemelt van de hórreos (graanschuurtjes op poten), overgroeide weggetjes en zachte glooiingen met postzegelweitjes. Hier loopt de echte pelgrimsroute. De oude middeleeuwse Camino, waarover eeuwen geleden de pelgrims zouden hebben gereisd, zou niet langs La Isla hebben gelopen maar van Ribadesella naar Santiago de Caravia, waar een klooster was en vandaar naar Santiago de Gobiendes en zo verder naar Colunga. Een route die min of meer gelijk is aan die van de pelgrims van nu. Er wordt verondersteld dat de reizigers vroeger aan het eind van de dag halt hielden in Villaviciosa, dat toen nog bekend stond als Puebla de Maliayo, een plaats met stadsrechten en een armenziekenhuis waar in de 18e eeuw nog onderdak geboden werd aan de pelgrims. Maar er is nu niets meer over van die gastvrijheid, zodat u beter kunt overnachten in de refugio van Sebrayo.

RIBADESELLA	CRUCE DE SAN ESTEBAN DE LECES	LA VEGA	BERBES	ARENAL DE MORÍS	PLAYA DE LA ESPASA
0 km	5,1 km	7,3 km	9,7 km	11,9 km	14,5 km
					16,5 km

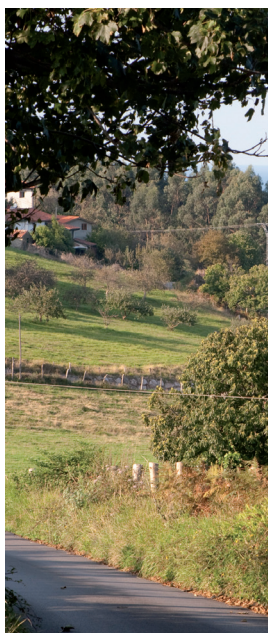

Strand bij Vega

RIBADESELLA

Nadat u de brug over de Sella bent overgestoken loopt u nog even door over de N-632 naar de calle Avelina Cerrá, die rechts van u begint in een bocht. U loopt erdoor tot aan het wandelpad langs het **strand van Santa Marina** (de pijlen lopen door de straat evenwijdig daaraan, calle Ricardo Cangas), waarbij u aan het eind uitkomt op de weg naar San Pedro.

Boven: toegangsweg naar San Esteban de Leces
Rechts: de pelgrimsherberg staat naast de kerk

KRUISSING BIJ SAN ESTEBAN DE LECES

De weg loopt naar een heuvelrug met een kruising bij het dorp **Abeu**. Naar links komt u bij de **kerk van San Esteban de Leces**, waar de pelgrimsherberg staat. Als u er niet gaat overnachten hoeft u daar niet heen.

➤ ALBERGUE

Hier is plaats voor 24 personen op stapelbedden, dekens, warm water, twee grote huiskamers maar geen keuken. De sleutels krijgt u bij Dolores die erboven woont (tel. 985 85 76 11). Het hele jaar open, in de zomer vanaf 18.00 uur. Prijs € 5. Na 22.00 uur kunt u er niet meer in. Er is verder niets in dit dorp, dus u moet weer naar Ribadesella voor het avondeten.

Uit de herberg loopt u weer terug naar het de kruising en pakt u de Camino weer op en gaat u linksaf.

LA VEGA

Een dorpje dat tegen de heuvel geplakt lijkt, halverwege de weg tussen het strand en de berg. Het dorp heeft een interessante landelijke architectuur en mooie voorbeelden van Asturische **hórreos**. U loopt naar beneden tot aan het strand.

BERBES

U loopt het dorp door over onverharde wegen. Na diverse binnenweggetjes komt u weer uit op de N-634 waar bijna geen vluchtstrook is. U loopt verder langs deze weg en 200 meter na het welkomstbord van de gemeente Caravia moet u **op-letten!** We gaan rechts een stenig pad omhoog op. Slecht gemarkeerd, er zit een gele pijl op een verkeersbord aan de andere kant van de weg. U komt meteen bij weer een splitsing waar u naar links gaat. Na ongeveer tien minuten komt u bij een heuvelrug met mooie vergezichten naar de kust, waar een stenen paaltje met schelp staat.

ARENAL DE MORÍS

Hier is alleen maar een bar aan de rand van het strand. U gaat over de weg omhoog en meteen naar rechts en loopt verder evenwijdig aan de zee.

PLAYA DE LA ESPASA

U loopt over het kustpad en dan moet u weer omhoog om de rivier over te kunnen steken. Even later weer naar rechts. Hier zijn diverse restaurants die 's zomers open zijn, maar er is er maar één 's winters in de weekenden open.

Als u bij de kruising in **Santiago Gobiendes** komt geeft een paaltje aan dat u naar links moet. Wie in de **herberg van La Isla** gaat overnachten loopt echter rechtdoor over de N-632. Na 500 meter ziet u weer een paaltje met twee schelpen: één wijst er naar links richting Camino, de andere rechtdoor, richting herberg.

PRAKTISCHE INFORMATIE

ETEN EN DRINKEN

Twee restaurants aan het strand, alleen in de zomer geopend en in sommige weekenden.

Berbes

PRAKTISCHE INFORMATIE

ETEN EN DRINKEN

Een bar met menu en broodjes. In de zomer geopend en de rest van het jaar alleen in de weekenden.

Strand van Morís en toegangspad naar het strand